

OBSAH

A — ČÁST ÚVODNÍ	15
I. ZÁKLADNÍ POJMY	16
Logopedie jako vědní disciplína	
II. VÝCHOVA A LÉČEBNÁ PÉČE	16
Péče o vady a poruchy sdělování — Organizování logopedické péče	
III. PÉČE O ROZVOJ SDĚLOVACÍHO PROCESU V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH	17
Materiály Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy — Metodika práce v předškolních zařízeních	
IV. SPECIFIČNOST LOGOPEDIE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	18
Úkoly jazykové výchovy prohloubené — Zavedení logopedie do prohloubené jazykové výchovy v mateřských školách	
V. NÁRYS PRŮPRAVY V PŘEDŠKOLNÍ LOGOPEDII	19
Souhrn kapitoly	20
B — ČÁST OBECNÁ — ŠIRŠÍ VĚDNÍ ZÁKLAD	21
I. LOGOPEDIE A KOMUNIKACE	21
1. Komunikace jako životní princip	21
Komunikace u člověka ve vnitřním prostředí, ve vnějším prostředí přírodním a společenském — Komunikace neslovní — Komunikace slovní — Patologie komunikace: nedostatek informací, deformace informací, patologie ve výdeji informací	
2. Materiální základ mezilidské komunikace	25
Organismus — Koordinační soustavy — Soustava nervová — Centrální nervová soustava (CNS) — Reflexologie — Základní poznatky z nauky o reflexu: reflex, průběh reflexu, biologický význam reflexů, základní typy reflexů, charakteristické znaky reflexů nepodmíněných a podmíněných — Elementární zákonitosti nervové činnosti; dráždění a útlum, indukce, útlum zevní a vnitřní, útlum diferenciační, stereotypy — Analýza a syntéza: analýza podnětů, syntéza, reakce	

3. Nervová činnost a psychika	32
Signální soustavy — Vzájemný poměr signálních soustav — Trojčlenění nervové činnosti — Nervová činnost a psychika — Společenská determinace lidské psychiky — Význam troj- členění psychiky	
4. Účast biologických a společenských faktorů v komunikaci řeči	37
Od reflexního oblouku k reflexnímu okruhu — Reflexní ob- louk není ohraničen ve vstupní části — není ohraničen ani výkonem efektoru — Zpětná vazba — Reflexní oblouk je systém otevřený na začátku i na konci — Teorie reflexního okruhu — Prostup jedincem — Etapy reflexního okruhu — Kontrola výkonu zpětnou vazbou	
Seuhrn kapitoly	43
II. VÝVOJ OSOBNOSTI DÍTĚTE	44
Názory dřívější — Názory nové doby	
1. Genetický základ	45
Obecné zděděné vlastnosti — Individuální zděděné vlastnosti — Vývoj mozku — Mozek novorozence — Synapse — Vliv prostředí na vývoj a způsob činnosti mozku — Význam sti- mulace — Základní vzorce vnímání a chování — Rozdílnost základních vzorců — Důsledky rozdílnosti základních vzorců	
2. Vpečetovací období	51
Pojem — Vpečetovací období u člověka — Význam citové výchovy — Vliv vpečetovacího období na strukturu osobnosti	
3. Některé zvláštnosti dětského věku	53
Obecná charakteristika — Fázové stavy — Zákonitosti fázo- vých stavů — Regrese — Dítě a čas	
4. Učení	56
Učení je podmiňování — Akcelerace — Typy učení: komu- nikativní, vizuální, haptický, verbálně abstraktní — Osobité návyky při učení — Variabilita typů a návyků při učení a škola — Typy učení a návyky v mateřské škole	
5. Učení a paměť	59
Zapamatování — Fáze paměti — Vybavování — Význam pa- měti pro učení a logopedickou praxi — Průběh učení podle fází paměti — Význam doprovodných asociací — Synapse a učení — Stres jako účelová reakce — Stresy akutní a chro-	

nické — Stresy u dětí — Stres a učení — Systém školní práce a stres — Školní vybavení a stres — Hodnocení chyby v učení — Stres jako užitečný činitel při učení

Souhrn kapitoly	66
III. VÝVOJ ŘEČI U DÍTĚTE	67
1. Podíl nižší nervové činnosti na vytváření základů řeči . . .	68
Hlas — Žvatlání — Primární artikulační okruh a pudové žvatlání — Sekundární artikulační okruh a žvatlání napodobovací — Terciární artikulační okruh a napodobování mateřštiny	
2. Podíl přechodných forem na vytváření základů řeči . . .	71
Napodobovací reflexy — Napodobování mluvy — Napodobování ve výchově — Modulační faktory — Modulace ve výchově a výuce — Spouštěcí mechanismus	
3. Podíl vyšší nervové činnosti na vývoji vlastní řeči . . .	73
Vývoj vlastní řeči na úrovni 1. signální soustavy — Důsledky základních fází pro praxi — Princip názornosti — Práhy řeči — Úloha citu — Mluvné vzorce	
4. Podíl přechodných forem na vývoji vlastní řeči	76
Přenos neboli transfer — Vývoj gramatiky — Přenos a novotvořená slova — Zobecňování jako přechod do 2. signální soustavy	
5. Podíl 2. signální soustavy na dalším rozvíjení řeči	78
Začátky intelektualizace řeči — Gramatické kategorie — Slovní zásoba — Období vývojových potíží řeči	
6. Mluvné signál v reflexním okruhu — fatické funkce	80
Sluchová poznávací činnost neboli akustická gnose — Sluchová slovní gnose — Pochopení významu slova — Odpověď	
7. Typologie řeči	82
Souhrn kapitoly	84
IV. ZVUKOVÁ A OBSAHOVÁ STRÁNKA ŘEČI	84
1. Zvuková stránka řeči — kapitolky z fonetiky	84
Zdůvodnění — Mluvidla: ústrojí respirační — ústrojí fonační: činnost hlasotvorná, hlasové začátky — ústrojí artikulační: dutina ústní — Vlastní artikulační orgány — Artikulační pohyby — Dělení hlásek — Samohlásky — Souhlásky — Dělení souhlásek: závěrové, úžinové, polozávěrové — Frekvence čes-	

kých hlásek — Spojování hlásek — Spodoba — Přehození —
 Spojování hlásek v mluvní celky — Modulace v souvislé řeči
 — Mluvní styly — Zdrobněliny — Ortofonie, ortoepie, eufonie
 — Nářečí v logopedické praxi

2. Obsahová stránka řeči	96
Řeč a myšlení — Řeč a myšlení u předškolního dítěte — Dorozumívání — Subjektivní charakter slovních výrazů — Možnosti dorozumívání — Výpověď — Hovorová řeč	
Souhrn kapitoly	99

C — ČÁST METODICKÁ **100**

I. METODICKÉ ZÁSADY **100**

Zjišťování komunikačních schopností u dětí mateřských škol. Kdo a kde koná zjišťování a na co se zaměřuje: rodinné prostředí, poměr ke škole, zhodnocení vlivů prostředí, vliv vady na osobnost dítěte — Metodický postup — Logopedické zjišťování ve skupině — Zásada individuálního přístupu — Osobnost logopedického pracovníka — Záznamy — Účel zjišťování: stupně zralosti

II. METODIKA PŘEDŠKOLNÍ LOGOPEDICKÉ PÉČE **106**

Základ je učení — Vedoucí úloha učitelky — Použité metody logopedické péče — Metodické chyby

III. FÁZE METODICKÉHO POSTUPU UČENÍ **108**

Motivace — Zájem a orientační reflex — Orientační reflex a habituace — Habituace a novost — Orientační reflex, habituace, novost a paměť při učení — Napodobování — Fixace naučeného a vliv citového přízvuku — Automatizace

IV. LOGOPEDICKÁ PÉČE VE SKUPINĚ A PÉČE INDIVIDUÁLNÍ **112**

Jak často se koná výuka řeči — Jak dlouho trvá výuka řeči

V. POMOCNÉ METODY **114**

1. Pomocné výchovné metody **114**

Výchova pohybová — Výchova rytmická — Výchova hudební

2. Pomůcky v logopedické praxi **116**

Pomůcky: stimulační, motivační, didaktické, podpůrné, názorné, registrační

VI. SPOLUPRÁCE SE ZDRAVOTNICTVÍM	117
Souhrn kapitoly	117
D — ČÁST SPECIÁLNÍ	119
I. DÍTĚ NEMLUVÍ VČAS	119
1. Dítě mluví opožděně	119
Úkoly mateřské školy	
2. Dítě začíná mluvit až po 4. roce (Dysfázie)	120
Doplňující vyšetření — Působení mateřské školy na dysfazi-	
ké dítě — Výsledky — Chyby	
Souhrn kapitoly	123
II. DÍTĚ ŠPATNĚ SLYŠÍ	123
1. Dítě neslyšící	123
Obecná charakteristika — Význam včasné péče	
2. Dítě nedoslýchavé	125
Typy sluchových vad — Nedoslýchavost převodního typu —	
Nedoslýchavost typu poruchy labyrintu — Nedoslýchavost	
a vnímání řeči — Důsledky nedoslýchavosti pro komunikaci	
řeči — Nedoslýchavost nepoznaná	
3. Sluchová zkouška	130
Údaje z rodiny o tom, co a jak dítě slyší — Vyšetření sluchu	
u malých dětí — Vyšetřování sluchu v kolektivu dětí mateř-	
ské školy — Vyšetřování sluchu v poradně mateřské školy —	
Orientační zkouška řeči	
4. Nedoslýchavé dítě v mateřské škole	133
Statistické přehledy	
Souhrn kapitoly	133
III. DÍTĚ NEMÁ ZÁJEM O VZÁJEMNÉ SDĚLOVÁNÍ	134
1. Dítě s psychogenními útlumy slyšení a řeči	134
Proti škodlivým zvukům se dítě chrání útlumem	
2. Dítě se ztrátou sociálních vztahů pro duševní onemocnění	135
Dítě autistické: autismus vrozený, autismus navozený — Dítě	
schizofrenické — Dětská neboli infantilní demence	
Souhrn kapitoly	137

IV. DÍTĚ MLUVÍ MÁLO A OMEZENĚ	137
1. Slabomyslnost	137
2. Stupně slabomyslnosti	137
Idiocie — Imbecilita — Debilita — Dítě slaboduché	
3. Typy slabomyslnosti	139
Výchova řeči slabomyslných dětí	
4. Dítě slabomyslné v mateřské škole	139
Souhrn kapitoly	140
V. DÍTĚ NECHCE MLUVIT	140
1. Dítě ostýchavé	140
Projevy dětské ostýchavosti, výchovný postup	
2. Dítě odmítavé	141
Výchovná péče	
Souhrn kapitoly	141
VI. DÍTĚ PŘESTANE MLUVIT	142
1. Mluvní negativismus	142
Pojem — Příčiny — Příznaky — Logopedická ošetření	
2. Mutismus	143
Pojem — Příznaky — Léčení	
3. Afázie	143
Pojem — Afázie vývojová	
Souhrn kapitoly	144
VII. DÍTĚ ZAČÍNÁ KOKTAT	144
1. Základní formy kocktavosti	144
Koktavost z napodobení — Koktavost z precvičovaného le- vácství — Koktavost z orgánového postižení CNS — Kockta- vost vývojová — Možnosti prevence	
2. Patogeneza kocktavosti vývojové	145
Základní činitele — Příčiny — Vzájemný poměr dispozice úrazu řeči (traumatu) — Příznaky kocktavosti — Individuální charakter příznaků	
3. Prevence a profylaxe vývojové kocktavosti	147
Klíčová pozice je matka — Rady negativní — Rady pozitiv- ní — Rozvíjení řeči	

4. Úloha mateřské školy	149
Péče o děti s koktavostí začínající, s koktavostí již vyvinutou, s koktavostí delší dobu trvající — Metodika skupinové logopedické péče o koktavé děti předškolního věku	
Souhrn kapitoly	151
VIII. DÍTĚ NEUMÍ SPRÁVNĚ VYSLOVOVAT	151
1. Poznámky z fonetiky	151
Zákonitosti vývoje výslovnosti — Výslovnost u žáků mateřských škol — Statistická šetření — Frekvence vadných hlásek — Vady výslovnosti v základních školách	
2. Výslovnost nesprávná a výslovnost vadná	154
Výslovnost nesprávná, neustálená — Možnosti spontánní úpravy výslovnosti — Výslovnost vadná	
3. Patlavost neboli dyslálie	155
Příčiny patlavosti — Typy patlavosti — Jak dítě vnímá vlastní výslovnost	
4. Logopedická péče o patlající děti v mateřské škole	157
Vyšetření výslovnosti — Logopedická péče v kolektivu dětí — Řídky — Logopedická péče poradenská	
5. Výuka výslovnosti jednotlivých hlásek	161
Obecné pokyny pro výuku výslovnosti — Metodické pokyny — Spolupráce s rodinou — Výuka výslovnosti souhlásek	
Souhrn kapitoly	189
IX. DÍTĚ HUHŇÁ	189
1. Huhňavost zavřená	189
Příčiny — Zbytnělá nosní mandle — Nosní dýchání — Příznaky místní a celkové — Jak se pozná nosní mandle — Příznaky na řeči — Ošetření pooperační	
2. Huhňavost otevřená	192
Příčiny — Příznaky — Zkouška A-I — Vyšetření a ošetření lékařské	
3. Vady řeči při rozštěpu patra	193
Příčiny rozštěpů — Změny na mluvidlech — Statistická šetření — Důsledky rozštěpů — Rozštěp patra a rozumový vývoj — Palatolálie — Oralita a nazalita — Průvodní vady	

	výslovnosti — Ošetření: léčebné, operativní, logopedické — Metodické zásady předoperační logopedické péče	
	Souhrn kapitoly	198
X.	DÍTĚ S NARUŠENOU NERVOVOU SOUSTAVOU	198
	1. Dětská mozková obrna — DMO	198
	Příčiny — Příznaky — Dysartrie — Průběh	
	2. Lehká mozková dysfunkce — LMD	199
	Příčiny — Příznaky: v oblasti hybné, citové a poznávací — Drobná mozečková postižení (syndrom dy-dy) — Důsledky — Ošetření	
	3. Dítě brebtá	201
	Příčiny — Příznaky — Důsledky — Výchovná péče v mateřské škole	
	Souhrn kapitoly	202
XI.	DÍTĚ CHRAPTÍ	203
	Vlastnosti hlasu — Rozsah hlasu — Dětská chraptivost — Uzlíky — Spastická dysfonie — Prevence hlasových poruch dětského věku — Péče o dětský hlas — Hlasová hygiena u pedagogických pracovníků	
	Souhrn kapitoly	205
XII.	LEVORUKÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	206
	Leváctví a praváctví — Levák v životě — Zásady pro výchovu levorukých dětí — Způsoby přecvičování leváků — Jak vést dítě — leváka od útlého věku: hračky, lžička, podávání ruky, kreslení, psaní — Leváci přecvičení — Leváctví a pedagogika	
	Souhrn kapitoly	210
XIII.	DVOJAZYČNÁ VÝCHOVA	210
	Pojem bilingvismu — Výhody dvojjazyčné výchovy — Metoda mateřská neboli přímá	
	Souhrn kapitoly	211

XIV. LOGOPEDIE V POČÁTEČNÍCH ROČNÍCÍCH	
ZÁKLADNÍCH ŠKOL	211
Návaznost logopedie předškolního a školního věku — Žáci s vadnou výslovností — Žáci s poruchami řeči — Žák se obtížně učí číst a psát — Žáci s tížením dyslexií a dysgrafií	
Souhrn kapitoly	214
STRUČNÝ PŘEHLED LOGOPEDICKÉ DIAGNOSTIKY U DĚTÍ	
PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	215
KONTROLNÍ OTÁZKY	220
POUŽITÁ A ROZŠÍRUJÍCÍ LITERATURA	224